Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (druhá komora)

z 9. septembra 2015 *

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania — Aproximácia právnych predpisov — Zachovanie práv zamestnancov pri prevodoch podnikov, závodov alebo častí podnikov alebo závodov — Pojem ‚prevod závodu' — Povinnosť podať návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 tretieho odseku ZFEÚ — Údajné porušenie práva Únie, ktorého sa dopustil vnútroštátny súd, proti ktorého rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva — Vnútroštátna právna úprava, ktorá podmieňuje nárok na náhradu škody spôsobenej takým porušením predchádzajúcim zrušením rozhodnutia, ktoré spôsobilo túto škodu"

Vo veci C-160/14,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Varas Cíveis de Lisboa (Portugalsko) z 31. decembra 2013 a doručený Súdnemu dvoru 4. apríla 2014, ktorý súvisí s konaním:

João Filipe Ferreira da Silva e Brito a i.

proti

Estado português,

SÚDNY DVOR (druhá komora),

v zložení: predsedníčka druhej komory R. Silva de Lapuerta (spravodajkyňa), podpredseda Súdneho dvora K. Lenaerts, vykonávajúci funkciu sudcu druhej komory, sudcovia J.-C. Bonichot, A. Arabadžiev a C. Lycourgos,

generálny advokát: Y. Bot,

tajomník: M. Ferreira, hlavná referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 25. februára 2015,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

— J. F. Ferreira da Silva e Brito a i., v zastúpení: C. Góis Coelho, S. Estima Martins a R. Oliveira, advogados,

— portugalská vláda, v zastúpení: L. Inez Fernandes a A. Fonseca Santos, splnomocnení zástupcovia,

— česká vláda, v zastúpení: M. Smolek a J. Vláčil, splnomocnení zástupcovia,

* Jazyk konania: portugalčina.

— francúzska vláda, v zastúpení: G. de Bergues, D. Colas a F.-X. Bréchot, splnomocnení zástupcovia,

— talianska vláda, v zastúpení: G. Palmieri, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci F. Varrone, avvocato dello Stato,

— Európska komisia, v zastúpení: J. Enegren, M. França, M. Konstantinidis a M. Kellerbauer, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 11. júna 2015,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 1 ods. 1 smernice Rady 2001/23/ES z 12. marca 2001 o aproximácii zákonov členských štátov týkajúcich sa zachovania práv zamestnancov pri prevodoch podnikov, závodov alebo častí podnikov alebo závodov (Ú. v. ES L 82, s. 16; Mim. vyd. 05/004, s. 98), článku 267 tretieho odseku ZFEÚ, ako aj niektorých všeobecných zásad práva Únie.

2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi pánom J. F. Ferreirom da Silvom e Britom, ako aj 96 ďalšími osobami na jednej strane a Estado português (portugalský štát) na druhej strane vo veci údajného porušenia práva Únie, ktorého sa dopustil Supremo Tribunal de Justiça (Najvyšší súd).

Právny rámec

Právo Únie

3 Smernicou 2001/23 bola kodifikovaná smernica Rady 77/187/EHS zo 14. februára 1977 o aproximácii zákonov členských štátov týkajúcich sa zachovania práv zamestnancov pri prevodoch podnikov, závodov alebo častí podnikov alebo závodov [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 61, s. 26), zmenená a doplnená smernicou Rady 98/50/ES z 29. júna 1998 (Ú. v. ES L 201, s. 88).

4 Podľa odôvodnenia 8 smernice 2001/23:

„Úvahy o právnej bezpečnosti [istote – *neoficiálny preklad*] a transparentnosti si vyžiadali, aby bola objasnená právna koncepcia prevodu z hľadiska precedenčného práva Súdneho dvora. Toto objasnenie však nezmenilo rozsah pôsobnosti smernice 77/187/EHS, ako ju interpretoval Súdny dvor.“

5 Článok 1 ods. 1 písm. a) a b) smernice 2001/23 stanovuje:

„a) Táto smernica sa vzťahuje na každý prevod podnikov, závodov alebo časť podniku alebo závodu na iného zamestnávateľa v dôsledku právneho prevodu alebo zlúčenia.

b) Podľa písmena a) a nasledujúcich ustanovení tohto článku prevod v zmysle tejto smernice je, keď ide o prevod hospodárskeho subjektu, ktorý si ponecháva svoju identitu v zmysle organizovaného zoskupenia zdrojov, ktorého cieľom je vykonávať hospodársku činnosť bez ohľadu na to, či je táto činnosť hlavná, alebo doplnková.“

6 Článok 3 ods. 1 prvý odsek uvedenej smernice stanovuje:

„Práva a povinnosti prevádzateľa vyplývajúce z pracovnej zmluvy alebo z pracovnoprávneho vzťahu, ktorý existoval ku dňu prevodu, sa z dôvodu tohto prevodu prevedú na nadobúdateľa.“

Portugalské právo

7 Článok 13 zákona č. 67/2007, ktorým bol zavedený režim mimozmluvnej občianskoprávnej zodpovednosti štátu a iných verejnoprávnych subjektov (Lei nº 67/2007 – Aprova o Regime da Responsabilidade Civil Extracontratual do Estado e Demais Entidades Públicas) z 31. decembra 2007 (*Diário da República*, 1. séria, č. 251 z 31. decembra 2007, s. 91117), v znení zákona č. 31/2008 zo 17. júla 2008 (*Diário da República*, 1. séria, č. 137 zo 17. júla 2008, s. 4454, ďalej len „RRCEE“), stanovuje:

„1. Bez toho, aby bol dotknutý osobitný režim uplatniteľný na prípady nespravodlivého odsudzujúceho rozsudku v trestnom konaní a neopodstatneného odňatia slobody, štát zodpovedá podľa občianskeho práva za škodu vyplývajúcu zo súdnych rozhodnutí, ktoré sú zjavne protiústavné alebo nezákonné, alebo neopodstatnené z dôvodu zjavne nesprávneho posúdenia skutkových okolností.

2. Nárok na náhradu škody musí byť založený na predchádzajúcom zrušení rozhodnutia spôsobujúceho ujmu, ktoré vydal príslušný súd.“

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

8 Dňa 19. februára 1993 došlo k zrušeniu spoločnosti Air Atlantis SA (ďalej len „AIA“), založenej v roku 1985 a pôsobiacej v odvetví nepravidelnej leteckej dopravy (charterových letov). V tejto súvislosti došlo k hromadnému prepusteniu žalobcov vo veci samej.

9 Od 1. mája 1993 spoločnosť TAP, ktorá bola hlavným akcionárom spoločnosti AIA, začala prevádzkovať časť letov, ktoré sa AIA zaviazala uskutočniť v období od 1. mája 1993 do 31. októbra 1993. TAP tiež vykonávala určité charterové lety, pričom na tomto trhu dovtedy nepôsobila, keďže išlo o trasy, na ktorých predtým prevádzkovala lety AIA. Na tento účel TAP využívala časť vybavenia, ktoré AIA využívala na svoje činnosti, najmä štyri lietadlá. TAP tiež platila príslušné nájomné vyplývajúce z lízingových zmlúv na tieto lietadlá a prevzala kancelárske vybavenie, ktoré AIA mala a používala vo svojich priestoroch v Lisabone a vo Fare (Portugalsko), ako aj ďalšie hnuteľné veci. TAP navyše zamestnala niektorých bývalých zamestnancov spoločnosti AIA.

10 Žalobcovia vo veci samej následne podali na Tribunal do Trabalho de Lisboa (Pracovný súd v Lisabone) žalobu, ktorou napadli toto hromadné prepúšťanie, pričom sa domáhali svojho opätovného prijatia do zamestnania v spoločnosti TAP a vyplatenia svojich miezd.

11 Tribunal do Trabalho de Lisboa svojím rozsudkom zo 6. februára 2007 čiastočne vyhovel žalobe, ktorou žalobcovia napadli hromadné prepúšťanie, pričom uvedený súd nariadil opätovné prijatie žalobcov vo veci samej do zamestnania v príslušných kategóriách, ako aj vyplatenie náhrady škody. Tribunal do Trabalho de Lisboa v odôvodnení svojho rozsudku uviedol, že v posudzovanom prípade došlo k aspoň čiastočnému prevodu závodu, keďže identita závodu zostala zachovaná a jeho činnosti sa vykonávali naďalej, pričom TAP nahradila bývalého zamestnávateľa v pracovnoprávnych vzťahoch.

12 Proti tomuto rozsudku bolo podané odvolanie na Tribunal da Relação de Lisboa (Odvolací súd v Lisabone), ktorý svojím rozsudkom zo 16. januára 2008 zrušil prvostupňový rozsudok v rozsahu, v akom bola spoločnosti TAP uložená povinnosť opätovne prijať žalobcov vo veci samej do zamestnania a vyplatiť im náhradu škody, lebo právo napadnúť predmetné hromadné prepúšťanie žalobou zaniklo.

13 Žalobcovia vo veci samej následne podali dovolanie na Supremo Tribunal de Justiça, ktorý svojím rozsudkom z 25. februára 2009 rozhodol, že hromadné prepúšťanie netrpí nijakou právnou vadou. Uvedený súd poznamenal, že na to, aby išlo o prevod závodu, nepostačuje „samotné pokračovanie“ podnikateľskej činnosti, keďže je tiež potrebné, aby sa zachovala identita závodu. V prejednávanom

prípade však TAP pri prevádzkovaní letov počas leta 1993 nevyužívala „subjekt“ s rovnakou identitou ako „subjekt“, ktorý predtým patril spoločnosti AIA. Vzhľadom na to, že tieto dva „subjekty“ nie sú totožné, nie je možné, aby došlo k prevodu závodu.

14 Supremo Tribunal de Justiça rovnako zastával názor, že nedošlo k prevedeniu klientely zo spoločnosti AIA na spoločnosť TAP. Navyše podľa tohto súdu spoločnosť AIA vlastnila závod, ktorý bol viazaný na určitý majetok, v prejednávanom prípade licenciu, ktorá nebola prevoditeľná, čo znemožňovalo prevod závodu, takže predmetom predaja mohli byť len jednotlivé veci a nie samotný závod.

15 Pokiaľ ide o uplatnenie práva Únie, Supremo Tribunal de Justiça poukázal na to, že Súdny dvor, ktorý rozhodoval o situáciách, v ktorých podnik pokračoval v činnosti, ktorú dovtedy uskutočňoval iný podnik, rozhodol, že táto „samotná okolnosť“ neumožňuje dospieť k záveru, že došlo k prevodu hospodárskeho subjektu, keďže „subjekt nemožno obmedziť na činnosť, ktorú vykonáva“.

16 Keďže niektorí zo žalobcov vo veci samej navrhli, aby Supremo Tribunal de Justiça podal na Súdny dvor návrh na začatie prejudiciálneho konania, Supremo Tribunal de Justiça poznamenal, že „povinnosť podať návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorú majú vnútroštátne súdne orgány, proti ktorých rozhodnutiam nie je prípustný opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva, existuje len vtedy, ak sa tieto súdne orgány domnievajú, že spor, ktorý prejednávajú, treba rozhodnúť na základe práva Únie, pokiaľ vznikla otázka týkajúca sa výkladu tohto práva“. Navyše vzhľadom na judikatúru Súdneho dvora týkajúcu sa výkladu pravidiel Únie o prevode závodu nevzniká pri výklade uvedených pravidiel „nijaká významná pochybnosť, ktorá by si vyžadovala podanie návrhu na začatie prejudiciálneho konania“.

17 Supremo Tribunal de Justiça tiež konštatoval, že „samotný Súdny dvor výslovne uznal, že správne uplatnenie práva [Únie] môže byť natoľko zrejmé, že nevyvoláva nijakú opodstatnenú pochybnosť o tom, ako treba odpovedať na vzniknutú otázku, pričom povinnosť podať návrh na začatie prejudiciálneho konania je vylúčená aj v tomto prípade. [Podľa tohto vnútroštátneho súdu] však so zreteľom na obsah [ustanovení práva Únie] spomenutých [žalobcami vo veci samej], na ich výklad zo strany Súdneho dvora a na zohľadnené okolnosti prejednávaného prípadu… nevznik[la] pri výklade nijaká významná pochybnosť, ktorá by si vyžadovala podanie návrhu na začatie prejudiciálneho konania“.

18 Supremo Tribunal de Justiça navyše zdôraznil, že „Súdny dvor už vytvoril širokú a ustálenú judikatúru týkajúcu sa výkladu predpisov [práva Únie], ktoré sa týkajú ‚prevodu závodu‘, a to do takej miery, že… smernica [2001/23] už odráža konsolidáciu pojmov, ktoré stanovuje, v nadväznosti na uvedenú judikatúru, pričom tieto pojmy sú v súčasnosti sformulované v judikatúre (Spoločenstva a dokonca aj vo vnútroštátnej judikatúre) tak jasne, že v prejednávanom prípade [nebolo] potrebné obrátiť sa najprv na Súdny dvor“.

19 Žalobcovia vo veci samej následne podali žalobu o náhradu škody založenú na mimozmluvnej občianskoprávnej zodpovednosti proti portugalskému štátu, ktorou sa domáhali, aby súd uložil portugalskému štátu povinnosť nahradiť určitú spôsobenú majetkovú škodu. Na podporu svojej žaloby tvrdia, že rozsudok Supremo Tribunal de Justiça je zjavne nezákonný, lebo v ňom bol podaný nesprávny výklad pojmu „prevod závodu“ v zmysle smernice 2001/23 a tento súd porušil svoju povinnosť položiť Súdnemu dvoru relevantné prejudiciálne otázky týkajúce sa výkladu práva Únie.

20 Portugalský štát tvrdil, že podľa článku 13 ods. 2 RRCEE musí byť nárok na náhradu škody založený na predchádzajúcom zrušení rozhodnutia spôsobujúceho ujmu príslušným súdom, pričom pripomenul, že vzhľadom na to, že rozsudok Supremo Tribunal de Justiça nebol zrušený, nemožno vyplatiť požadovanú náhradu škody.

21 Vnútroštátny súd uvádza, že je potrebné určiť, či je rozsudok Supremo Tribunal de Justiça zjavne nezákonný z dôvodu, že obsahuje nesprávny výklad pojmu „prevod závodu“ z hľadiska smernice 2001/23 vzhľadom na skutkové okolnosti, ktoré uvedenému súdu boli známe. Okrem toho je potrebné určiť, či bol Supremo Tribunal de Justiça povinný podať návrh na začatie prejudiciálneho konania v súlade so žiadosťou, ktorá mu bola predložená.

22 Za týchto podmienok sa Varas Cíveis de Lisboa (Občianskoprávne senáty v Lisabone) rozhodli prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Má sa smernica 2001/23, konkrétne jej článok 1 ods. 1, vykladať v tom zmysle, že pojem ‚prevod závodu‘ sa vzťahuje na situáciu, v ktorej dochádza k zrušeniu podniku pôsobiaceho na trhu s charterovými letmi rozhodnutím jeho väčšinového akcionára, ktorý je podnikom pôsobiacim v odvetví leteckej dopravy, a materský podnik v súvislosti s likvidáciou:

— preberá práva a povinnosti zrušenej spoločnosti vyplývajúce zo zmlúv o nájme lietadiel a z platných zmlúv o charterových letoch uzavretých s cestovnými kanceláriami,

— vykonáva činnosť, ktorú predtým uskutočňovala spoločnosť zrušená likvidáciou,

— opäť prijme do zamestnania niektorých zamestnancov, ktorí dovtedy pracovali v spoločnosti zrušenej likvidáciou, a pridelí im rovnaké úlohy,

— prevezme drobný hmotný majetok zrušenej spoločnosti?

2. Má sa článok 267 ZFEÚ vykladať v tom zmysle, že Supremo Tribunal de Justiça bol vzhľadom na skutočnosti opísané v prvej otázke a na okolnosť, že nižšie vnútroštátne súdy, ktoré rozhodovali vo veci, vydali protichodné rozhodnutia, povinný položiť Súdnemu dvoru prejudiciálnu otázku týkajúcu sa výkladu pojmu ‚prevod závodu‘ na účely článku 1 ods. 1 smernice 2001/23?

3. Odporuje uplatnenie vnútroštátneho predpisu, podľa ktorého je predpokladom uplatnenia nároku na náhradu škody proti štátu predchádzajúce zrušenie rozhodnutia spôsobujúceho ujmu, právu Únie, a najmä zásadám stanoveným Súdnym dvorom v rozsudku Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513), ktoré sa týkajú zodpovednosti štátu za škodu spôsobenú jednotlivcom z dôvodu porušenia práva Únie, ktorého sa dopustil vnútroštátny súdny orgán, proti ktorého rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva?“

O prejudiciálnych otázkach

O prvej otázke

23 Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd pýta Súdneho dvora, či sa má článok 1 ods. 1 smernice 2001/23 vykladať v tom zmysle, že pojem „prevod závodu“ sa vzťahuje na situáciu, keď dochádza k zrušeniu podniku pôsobiaceho na trhu s charterovými letmi jeho väčšinovým akcionárom, ktorý je sám podnikom pôsobiacim v odvetví leteckej dopravy, a v ktorej následne tento naposledy uvedený podnik preberá práva a povinnosti zrušeného podniku vyplývajúce zo zmlúv o nájme lietadiel a zo zmlúv o charterových letoch, ktorých plnenie prebieha, vykonáva činnosť, ktorú predtým uskutočňoval zrušený podnik, opäť prijme do zamestnania niektorých zamestnancov, ktorí dovtedy pracovali v tomto podniku, pričom im pridelí rovnaké úlohy, aké predtým vykonávali, a prevezme drobný hmotný majetok uvedeného podniku.

24 Na účely odpovede na túto otázku treba pripomenúť, že Súdny dvor rozhodol, že smernica 77/187, kodifikovaná smernicou 2001/23, sa uplatňuje na všetky prípady zmeny v rámci zmluvných vzťahov fyzickej alebo právnickej osoby zodpovednej za prevádzku podniku, ktorá preberá záväzky zamestnávateľa voči zamestnancom podniku (pozri rozsudky Merckx a Neuhuys, C-171/94 a C-172/94, EU:C:1996:87, bod 28; Hernández Vidal a i., C-127/96, C-229/96 a C-74/97, EU:C:1998:594, bod 23, ako aj Amatori a i., C-458/12, EU:C:2014:124, bod 29 a citovanú judikatúru).

25 Podľa ustálenej judikatúry je cieľom smernice 2001/23 zabezpečiť kontinuitu pracovnoprávnych vzťahov, ktoré existujú v rámci hospodárskeho celku nezávisle od zmeny vlastníka. Rozhodujúcim kritériom na preukázanie existencie prevodu v zmysle tejto smernice je teda to, či si predmetný subjekt zachoval svoju identitu, čo vyplýva najmä zo skutočného pokračovania prevádzky alebo z jej obnovenia (pozri rozsudky Spijkers, 24/85, EU:C:1986:127, body 11 a 12; Güney-Görres a Demir, C-232/04 a C-233/04, EU:C:2005:778, bod 31 a citovanú judikatúru, ako aj Amatori a i., C-458/12, EU:C:2014:124, bod 30 a citovanú judikatúru).

26 Na to, aby sa určilo, či je táto podmienka splnená, treba vziať do úvahy všetky skutkové okolnosti charakteristické pre danú transakciu, medzi ktoré patrí najmä druh podniku alebo závodu, o ktorý ide; otázka, či dochádza k prevodu hmotného majetku, ako sú budovy a hnuteľné veci; hodnota nehmotného majetku v čase prevodu; otázka, či dochádza k prevodu väčšiny zamestnancov na nového zamestnávateľa a či dochádza k prevodu zákazníkov, ako aj miera podobnosti činností vykonávaných pred prevodom a po ňom a dĺžka prípadného pozastavenia týchto činností. Tieto prvky však tvoria len časť aspektov celkového hodnotenia, ktoré je nutné vykonať, a v dôsledku tejto skutočnosti ich nemožno posudzovať osamotene (pozri rozsudky Spijkers, 24/85, EU:C:1986:127, bod 13; Redmond Stichting, C-29/91, EU:C:1992:220, bod 24; Süzen, C-13/95, EU:C:1997:141, bod 14, ako aj Abler a i., C-340/01, EU:C:2003:629, bod 33).

27 Konkrétne Súdny dvor zdôraznil, že význam, ktorý sa má priznať jednotlivým kritériám, sa nevyhnutne mení v závislosti od vykonávanej činnosti a výrobných alebo prevádzkových metód používaných v predmetnom podniku, závode alebo časti dotknutého závodu (pozri rozsudky Süzen, C-13/95, EU:C:1997:141, bod 18; Hernández Vidal a i., C-127/96, C-229/96 a C-74/97, EU:C:1998:594, bod 31; Hidalgo a i., C-173/96 a C-247/96, EU:C:1998:595, bod 31, ako aj v tomto zmysle UGT-FSP, C-151/09, EU:C:2010:452, bod 28).

28 Prvú položenú otázku treba posúdiť práve z hľadiska týchto poznatkov z judikatúry, pričom sa zohľadnia hlavné skutkové okolnosti, ktoré vnútroštátny súd uviedol v jeho návrhu na začatie prejudiciálneho rozhodnutia a najmä v znení tejto prvej otázky.

29 Treba najprv zdôrazniť, že v situácii, o akú ide vo veci samej, ktorá sa týka oblasti leteckej dopravy, sa prevod hmotného majetku musí považovať za základný prvok pri posúdení existencie „prevodu závodu“ v zmysle článku 1 ods. 1 smernice 2001/23 (pozri v tomto zmysle rozsudok Liikenne, C-172/99, EU:C:2001:59, bod 39).

30 V tejto súvislosti z rozhodnutia vnútroštátneho súdu vyplýva, že spoločnosť TAP prebrala práva a povinnosti spoločnosti AIA vyplývajúce zo zmlúv o nájme lietadiel, ktoré skutočne používala, čo svedčí o prevzatí majetku nevyhnutého na pokračovanie v činnosti, ktorú predtým vykonávala spoločnosť AIA. Navyše bol prevzatý určitý ďalší hmotný majetok.

31 Ako uviedol generálny advokát v bodoch 48, 51, 53, 56 a 58 svojich návrhov, vzhľadom na kritériá pripomenuté v bode 26 tohto rozsudku ostatné skutočnosti potvrdzujú, že v prejednávanej veci ide o „prevod podniku“ v zmysle článku 1 ods. 1 smernice 2001/23. To platí, pokiaľ ide o prevzatie práv a povinností spoločnosti AIA spoločnosťou TAP vyplývajúcich zo zmlúv o charterových letoch, ktorých plnenie prebieha, uzavretých s cestovnými kanceláriami, ktoré preukazuje, že spoločnosť TAP prevzala zákazníkov spoločnosti AIA, o vykonávanie činností súvisiacich s charterovými letmi na trasách, na ktorých predtým prevádzkovala lety AIA, spoločnosťou TAP, čo svedčí o tom, že

spoločnosť TAP pokračovala v činnosti, ktorú predtým vykonávala spoločnosť AIA, o opätovné prijatie zamestnancov, ktorí pracovali v AIA, do zamestnania v spoločnosti TAP, aby tam vykonávali rovnaké úlohy, aké vykonávali v rámci spoločnosti AIA, čo svedčí o tom, že spoločnosť TAP prevzala časť zamestnancov spoločnosti AIA, a napokon o prevzatie, ku ktorému došlo 1. mája 1993, časti činností súvisiacich s charterovými letmi, ktoré vykonávala spoločnosť AIA až do svojho zrušenia vo februári 1993, čo dokazuje, že prevedené činnosti prakticky neboli pozastavené.

32 Za týchto podmienok je na účely uplatnenia článku 1 ods. 1 smernice 2001/23 irelevantné, že subjekt, ktorého hmotný majetok alebo časť zamestnancov boli prevzaté, bol bez toho, aby si zachoval svoju samostatnú organizačnú štruktúru, začlenený do štruktúry spoločnosti TAP, pokiaľ bol zachovaný vzťah medzi týmto prevedeným hmotným majetkom a týmito prevzatými zamestnancami na jednej strane a pokračovaním v činnosti, ktorú predtým vykonávala zrušená spoločnosť, na druhej strane. Za týchto skutkových okolností je nepodstatné, že dotknutý hmotný majetok sa využíval tak na uskutočňovanie pravidelných, ako aj charterových letov, keďže ide v každom prípade o prevádzku leteckej dopravy, pričom bolo pripomenuté, že spoločnosť TAP plnila zmluvné záväzky spoločnosti AIA týkajúce sa týchto charterových letov.

33 Z bodov 46 a 47 rozsudku Klarenberg(C-466/07, EU:C:2009:85) totiž vyplýva, že relevantným faktorom na vyvodenie záveru o zachovaní identity prevádzaného subjektu nie je zachovanie osobitnej organizácie rôznych faktorov prevedenej výroby určenej podnikateľom, ale zachovanie funkčnej väzby vzájomnej závislosti a dopĺňania sa medzi týmito faktormi.

34 Zachovanie takého funkčného vzťahu medzi rôznymi prevedenými faktormi umožňuje nadobúdateľovi ich využitie, aj keď sú po prevode začlenené do novej odlišnej organizačnej štruktúry, aby mohli vykonávať takú istú alebo podobnú hospodársku činnosť (pozri rozsudok Klarenberg, C-466/07, EU:C:2009:85, bod 48).

35 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba na prvú otázku odpovedať tak, že článok 1 ods. 1 smernice 2001/23 sa má vykladať v tom zmysle, že pojem „prevod závodu“ sa vzťahuje na situáciu, v ktorej dochádza k zrušeniu podniku pôsobiaceho na trhu s charterovými letmi jeho väčšinovým akcionárom, ktorý je sám podnikom pôsobiacim v odvetví leteckej dopravy, a v ktorej následne tento naposledy uvedený podnik preberá práva a povinnosti zrušeného podniku vyplývajúce zo zmlúv o nájme lietadiel a zo zmlúv o charterových letoch, ktorých plnenie prebieha, vykonáva činnosť, ktorú predtým uskutočňoval zrušený podnik, opäť prijme do zamestnania niektorých zamestnancov, ktorí dovtedy pracovali v tomto podniku, pričom im pridelí rovnaké úlohy, aké predtým vykonávali, a prevezme drobný hmotný majetok uvedeného podniku.

O druhej otázke

36 Svojou druhou otázkou chce vnútroštátny súd zistiť, či sa má vzhľadom na skutočnosti, o ktoré ide vo veci samej, a najmä z dôvodu, že nižšie súdy vydali protichodné rozhodnutia v súvislosti s výkladom pojmu „prevod závodu“ v zmysle článku 1 ods. 1 smernice 2001/23, článok 267 tretí odsek ZFEÚ vykladať v tom zmysle, že súd, proti ktorého rozhodnutiam nie je prípustný opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva, je v zásade povinný položiť Súdnemu dvoru prejudiciálnu otázku týkajúcu sa výkladu tohto pojmu.

37 Aj keď konanie zavedené článkom 267 ZFEÚ je v tejto súvislosti nástrojom spolupráce medzi Súdnym dvorom a vnútroštátnymi súdmi, prostredníctvom ktorého Súdny dvor poskytuje týmto súdom výklad práva Únie, ktorý potrebujú pre riešenie sporov, o ktorých majú rozhodovať, nič to nemení na tom, že pokiaľ proti rozhodnutiu vnútroštátneho súdu neexistuje nijaký opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva, tento vnútroštátny súd je v zásade povinný obrátiť sa na Súdny dvor podľa

článku 267 tretieho odseku ZFEÚ, pokiaľ je v konaní pred ním nastolená otázka týkajúca sa výkladu práva Únie (pozri rozsudok Consiglio nazionale dei geologi a Autorità garante della concorrenza e del mercato, C-136/12, EU:C:2013:489, bod 25 a citovanú judikatúru).

38 Pokiaľ ide teda o rozsah uvedenej povinnosti, z dlhodobo ustálenej judikatúry nadväzujúcej na vyhlásenie rozsudku Cilfit a i. (283/81, EU:C:1982:335) vyplýva, že súd, proti ktorého rozhodnutiam nie je prípustný opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva, má v prípade, ak v konaní pred ním vznikne otázka týkajúca sa práva Únie, povinnosť obrátiť sa na Súdny dvor, pokiaľ nekonštatoval, že nastolená otázka nie je relevantná alebo že k príslušnému ustanoveniu práva Únie už bol podaný výklad Súdneho dvora, alebo že správne uplatnenie práva Únie je tak jasné, že tu nie je priestor na žiadne dôvodné pochybnosti.

39 Súdny dvor navyše spresnil, že existenciu takejto možnosti treba posúdiť v závislosti na charakteristikách vlastných právu Únie, osobitných ťažkostiach, ktoré predstavuje jeho výklad, a riziku rozdielov v judikatúre v rámci Únie (rozsudok Intermodal Transports, C-495/03, EU:C:2005:552, bod 33).

40 Len vnútroštátnemu súdu prislúcha, aby posúdil, či je správne uplatnenie práva Únie také jasné, že niet miesta na žiadne dôvodné pochybnosti, a aby v dôsledku toho rozhodol, že sa zdrží predloženia otázky Súdnemu dvoru týkajúcej sa výkladu práva Únie, ktorá vznikla pri konaní na tomto súde (pozri rozsudok Intermodal Transports, C-495/03, EU:C:2005:552, bod 37 a citovanú judikatúru).

41 Samotná existencia protichodných rozhodnutí vydaných ostatnými vnútroštátnymi súdmi nemôže byť v tejto súvislosti rozhodujúcim prvkom, ktorý môže uložiť povinnosť stanovenú v článku 267 treťom odseku ZFEÚ.

42 Súd rozhodujúci v poslednom stupni totiž môže bez ohľadu na určitý výklad ustanovenia práva Únie, ktorý vykonali nižšie súdy, usúdiť, že výklad uvedeného ustanovenia, ktorý navrhuje poskytnúť, odlišný od výkladu poskytnutého týmito súdmi považuje bez akýkoľvek dôvodných pochybností za správny.

43 Treba pritom zdôrazniť, že pokiaľ ide o oblasť, o ktorú ide v prejednávanom prípade, a ako vyplýva z bodov 24 až 27 tohto rozsudku, výklad pojmu „prevod závodu“ vyvolal množstvo otázok zo strany veľkého počtu vnútroštátnych súdov, ktoré tak boli nútené obrátiť sa na Súdny dvor. Tieto otázky svedčia nielen o existujúcich problémoch pri výklade, ale tiež o prítomnosti rizík spočívajúcich v rozdielnej judikatúre na úrovni Únie.

44 Z toho vyplýva, že za okolností, o aké ide vo veci samej, ktoré sa vyznačujú protichodnými smermi v judikatúre na vnútroštátnej úrovni v súvislosti s pojmom „prevod závodu“ v zmysle smernice 2001/23 a zároveň opakujúcimi sa problémami pri výklade tohto pojmu v jednotlivých členských štátoch, sa vnútroštátny súd, proti ktorého rozhodnutiam nie je prípustný opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva, musí obrátiť na Súdny dvor, aby tak zabránil riziku, že dôjde k nesprávnemu výkladu práva Únie.

45 Z predchádzajúcich úvah vyplýva, že na druhú otázku treba odpovedať tak, že článok 267 tretí odsek ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že súd, proti ktorého rozhodnutiam nie je prípustný opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva, je za okolností, o aké ide vo veci samej, ktoré sa vyznačujú rozdielnymi rozhodnutiami nižších súdov v súvislosti s výkladom tohto pojmu a zároveň opakujúcimi sa problémami pri jeho výklade v jednotlivých členských štátoch, je v zásade povinný predložiť Súdnemu dvoru návrh na začatie prejudiciálneho konania týkajúci sa výkladu pojmu „prevod závodu“ v zmysle článku 1 ods. 1 smernice 2001/23.

O tretej otázke

46 Svojou treťou otázkou chce vnútroštátny súd v podstate zistiť, či právo Únie, a najmä zásady stanovené Súdnym dvorom v oblasti zodpovednosti štátu za škodu spôsobenú jednotlivcom z dôvodu porušenia práva Únie, ktorého sa dopustil vnútroštátny súdny orgán, proti ktorého rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva, sa majú vykladať v tom zmysle, že im odporujú vnútroštátne právne predpisy, ktoré vyžadujú predchádzajúce zrušenie rozhodnutia spôsobujúceho ujmu, ktoré vydal tento súd, pričom takéto zrušenie je prakticky vylúčené.

47 V tejto súvislosti je dôležité pripomenúť, že s prihliadnutím na rozhodujúcu úlohu, ktorú zohráva súdna moc pri ochrane práv prislúchajúcich jednotlivcovi na základe pravidiel práva Únie, by bola ohrozená plná účinnosť týchto ustanovení a zmenšená ochrana z nich vyplývajúcich práv, ak by jednotlivec za určitých podmienok nemohol získať nijaké odškodnenie v prípade porušenia jeho práv v dôsledku porušenia práva Únie, ktoré sa zakladá na rozhodnutí súdu členského štátu najvyššieho stupňa (pozri rozsudok Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, bod 33).

48 Vnútroštátny súd sa pýta, či je s týmito zásadami zlučiteľné pravidlo uvedené v článku 13 ods. 2 RRCEE, ktoré stanovuje, že nárok na náhradu škody na základe uvedenej zodpovednosti „musí byť založený“ na predchádzajúcom zrušení rozhodnutia spôsobujúceho ujmu príslušným súdom.

49 Z tohto pravidla vyplýva, že každá žaloba o zodpovednosť štátu za porušenie povinnosti vyplývajúcej z porušenia povinnosti stanovenej v článku 267 treťom odseku ZFEÚ je neprípustná v prípade, že nedôjde k zrušeniu rozhodnutia spôsobujúceho ujmu.

50 Treba pripomenúť, že pokiaľ sú splnené podmienky na uplatnenie zodpovednosti štátu, čo prislúcha určiť vnútroštátnym súdom, štát musí napraviť následky spôsobenej škody podľa vnútroštátneho práva, pričom podmienky náhrady škody stanovené vo vnútroštátnych právnych úpravách nemôžu byť menej výhodné ako podmienky týkajúce sa podobných vnútroštátnych prostriedkov nápravy (zásada ekvivalencie) a nemôžu byť upravené tak, aby viedli k praktickej nemožnosti alebo nadmernému sťaženiu získania náhrady (zásada efektivity) (pozri rozsudok Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, bod 62 a citovanú judikatúru).

51 Pravidlo vnútroštátneho práva, ktoré je uvedené v článku 13 ods. 2 RRCEE, však môže nadmerne sťažiť získanie náhrady škody spôsobenej porušením predmetného práva Únie.

52 Zo spisu, ktorým disponuje Súdny dvor, ako aj z diskusií, ktoré prebehli na pojednávaní, totiž vyplýva, že prípady, v ktorých rozhodnutia Supremo Tribunal de Justiça môžu podliehať preskúmaniu, sú veľmi obmedzené.

53 Portugalská vláda v tejto súvislosti tvrdí, že dotknuté ustanovenie vnútroštátneho práva rešpektuje požiadavky vychádzajúce zo zásady právnej sily rozhodnutej veci a na zásade právnej istoty. Táto vláda konkrétne zdôrazňuje, že v situácii, o akú ide vo veci samej, je opätovné preskúmanie posúdenia, ktoré vykonal súdny orgán rozhodujúci v poslednom stupni, nezlučiteľné s funkciou tohto súdu, lebo cieľ, ktorý sledujú jeho rozhodnutia, spočíva v ukončení sporu s konečnou platnosťou, pretože inak by boli spochybnené prednosť práva a dodržovanie súdnych rozhodnutí, a oslabila by sa tak hierarchizácia súdnej moci.

54 Súdny dvor síce zdôraznil význam zásady právnej sily rozhodnutej veci, ktorý má tak v právom poriadku Únie, ako aj vo vnútroštátnych právnych poriadkoch, pričom spresnil, že v prípade neexistencie právnej úpravy Únie v danej oblasti, pravidlá vykonávania tejto zásady patria do pôsobnosti vnútroštátneho právneho poriadku členských štátov na základe zásady ich procesnej autonómie (pozri v tomto zmysle rozsudok Fallimento Olimpiclub, C-2/08, EU:C:2009:506, body 22 a 24).

55 Čo sa týka vplyvu zásady právnej sily rozhodnutej veci na situáciu, o akú ide v konaní vo veci samej, stačí pripomenúť, že uznanie zásady zodpovednosti štátu za rozhodnutie súdu rozhodujúceho v poslednom stupni nemá samo osebe za následok spochybnenie právnej sily právoplatne rozhodnutej veci týkajúcej sa tohto rozhodnutia. Konanie na určenie zodpovednosti štátu nemá nevyhnutne ten istý predmet a tých istých účastníkov konania ako konanie, s ktorým je spojená právna sila právoplatne rozhodnutej veci. Ak má totiž v žalobe o zodpovednosť štátu žalobca úspech, tak dosiahne jeho odsúdenie na náhradu vzniknutej škody, ale nie nevyhnutne aj zrušenie právoplatnosti súdneho rozhodnutia, ktoré k škode viedlo. V každom prípade právnemu poriadku Únie vlastná zásada zodpovednosti štátu vyžaduje takúto náhradu škody, nie však úpravu súdneho rozhodnutia, v dôsledku ktorého škoda vznikla (pozri rozsudok Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, bod 39).

56 Pokiaľ ide o tvrdenie založené na porušení zásady právnej istoty, treba uviesť, že aj za predpokladu, že by sa táto zásada mohla zohľadniť v takej právnej situácii, o akú ide vo veci samej, nemohla by v nijakom prípade neutralizovať zásadu zodpovednosti štátu za škodu spôsobenú jednotlivcom porušením práva Únie, ktoré je mu pripísateľné.

57 Zohľadnenie zásady právnej istoty má totiž v prípade, ak je rozhodnutie súdu rozhodujúceho v poslednom stupni založené na zjavne nesprávnom výklade práva Únie, za následok to, že jednotlivcovi by sa zabránilo uplatňovať práva, ktoré môže vyvodiť z právneho poriadku Únie, a osobitne tie, ktoré vyplývajú z tejto zásady zodpovednosti štátu.

58 Táto naposledy uvedená zásada je pritom súčasťou systému Zmlúv, na ktorých je Únia založená (pozri v tomto zmysle rozsudok Specht a i., C-501/12 až C-506/12, C-540/12 a C-541/12, EU:C:2014:2005, bod 98 a citovanú judikatúru).

59 Za týchto podmienok nemožno takú významnú prekážku, akou je prekážka, ktorá vyplýva z vnútroštátneho právneho pravidla, o ktoré ide vo veci samej, v účinnom uplatňovaní práva Únie, a najmä tak základnej zásady, ako je zásada zodpovednosti štátu za porušenie práva Únie, odôvodniť zásadou právnej sily rozhodnutej veci ani zásadou právnou istoty.

60 Z predchádzajúcich úvah vyplýva, že na tretiu otázku treba odpovedať tak, že právo Únie, a najmä zásady stanovené Súdnym dvorom v oblasti zodpovednosti štátu za škodu spôsobenú jednotlivcom z dôvodu porušenia práva Únie, ktorého sa dopustil vnútroštátny súd, proti ktorého rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva, sa majú vykladať v tom zmysle, že im bránia vnútroštátne právne predpisy, ktoré vyžadujú predchádzajúce zrušenie rozhodnutia spôsobujúceho ujmu, ktoré vydal tento súd, pričom takéto zrušenie je prakticky vylúčené.

O trovách

61 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (druhá komora) rozhodol takto:

1. **Článok 1 ods. 1 smernice Rady 2001/23/ES z 12. marca 2001 o aproximácii zákonov členských štátov týkajúcich sa zachovania práv zamestnancov pri prevodoch podnikov, závodov alebo častí podnikov alebo závodov sa má vykladať v tom zmysle, že pojem „prevod závodu“ sa vzťahuje na situáciu, v ktorej dochádza k zrušeniu podniku pôsobiaceho na trhu s charterovými letmi jeho väčšinovým akcionárom, ktorý je sám podnikom pôsobiacim v odvetví leteckej dopravy, a v ktorej následne tento naposledy uvedený podnik preberá**

práva a povinnosti zrušeného podniku vyplývajúce zo zmlúv o nájme lietadiel a zo zmlúv o charterových letoch, ktorých plnenie prebieha, vykonáva činnosť, ktorú predtým uskutočňoval zrušený podnik, opäť prijme do zamestnania niektorých zamestnancov, ktorí dovtedy pracovali v tomto podniku, pričom im pridelí rovnaké úlohy, aké predtým vykonávali, a prevezme drobný hmotný majetok uvedeného podniku.

2. **Článok 267 tretí odsek ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že súd, proti ktorého rozhodnutiam nie je prípustný opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva, je za okolností, o aké ide vo veci samej, ktoré sa vyznačujú rozdielnymi rozhodnutiami nižších súdov v súvislosti s výkladom tohto pojmu a zároveň opakujúcimi sa problémami pri jeho výklade v jednotlivých členských štátoch, v zásade povinný predložiť Súdnemu dvoru Európskej únie návrh na začatie prejudiciálneho konania týkajúci sa výkladu pojmu „prevod závodu“ v zmysle článku 1 ods. 1 smernice 2001/23.**

3. **Právo Únie, a najmä zásady stanovené Súdnym dvorom v oblasti zodpovednosti štátu za škodu spôsobenú jednotlivcom z dôvodu porušenia práva Únie, ktorého sa dopustil vnútroštátny súd, proti ktorého rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva, sa majú vykladať v tom zmysle, že im odporujú vnútroštátne právne predpisy, ktoré vyžadujú predchádzajúce zrušenie rozhodnutia spôsobujúceho ujmu, ktoré vydal tento súd, pričom takéto zrušenie je prakticky vylúčené.**

Podpisy